

Toespraak Bernard Welten – 3 april 2009

Afscheid Prof. Dr Kees van der Vijver Universiteit Twente

Beste Kees en Aaf, hoog geleerd publiek, geachte aanwezigen,

Met genoegen Kees, maak ik ter gelegenheid van jouw afscheid gebruik iets te zeggen. Toen wij de eerste keer elkaar troffen op de Eenhoorn in Amsterdam, dat moet dertig jaar geleden zijn, geweest had ik niet kunnen bevroeden dat ik zoveel jaar later hier zou staan.

Daar op de Eenhoorn was jij toen, bij mijn weten, chef van het bureau Organisatie. Wij hadden als eenvoudige politiemensen natuurlijk geen idee wat een Bureau Organisatie bij kon dragen aan veiligheid. Een ding wisten we zeker, het had niet direct met boeven vangen te maken, zal ik maar zeggen. Jij zat daar met verschillende collega's na te denken hoe het na Politie in Verandering moest met met de Nederlandse politie. Voor ons operationele executievelingen was dat natuurlijk toch een beetje abracadabra. Niet op de laatste plaats omdat toen mijn eerste prioriteit lag bij het ontruimen van gekraakte panden en ook niet onbelangrijk, zorgen dat ik met dat werk mijn gebit aan het einde van de dag nog had. Niet dat er voor wat betreft dat laatste veel veranderd is, maar pas veel later ben ik me gaan realiseren dat jij een van de eerste destijds doctorandussen was die meenden dat er wellicht aanleiding was om na te denken over politiewerk. Kees, er is sinds die tijd veel gebeurd en ik durf de stelling aan dat jij aan de basis hebt gestaan van een ontwikkeling, die geleid heeft tot wat de politie nu is, of in ieder geval wil zijn. Een intelligente professioneel bedrijf dat meer is dan een uitvoeringsorgaan. Een organisatie waar het nu vanzelfsprekend is na te denken over de wijze waarop we nóg succesvoller kunnen zijn om veiligheid te maken. Goed, jij stond dus aan die basis en niet dat we het allemaal hebben geschopt tot professor, we hebben in ieder geval begrepen dat we niet alleen op resultaat moesten gaan sturen, maar ook op competentie en sinds die tijd is de denkkracht binnen de politie substantieel toegenomen. We investeren in mensen, niet alleen door het bijbrengen van extra vakmatigheid, maar juist ook in het vermeerderen van kennis. Ik dank je er namens de hele politie zeer voor, dat je in je tijd vooruit hebt willen zijn en ons op weg hebt geholpen.

Het was voor mij vanzelfsprekend dat jij moest deelnemen aan de debatten die uiteindelijk zouden leiden tot de totstandkoming van **politie in ontwikkeling (2005)** en geen haar op mijn hoofd twijfelde toen je me ooit vroeg me aan te sluiten bij de Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie.

Dames en heren, punt 1 is gemaakt. Het verwerven van kennis is kritische succesfactor geworden in ons werk en dat is mede te danken aan Kees. Punt 2 ligt dicht bij het eerste en zal, naar ik verwacht, in dit wetenschappelijke bolwerk, tot de verbeelding spreken. En dat is dat ik naar de toekomst toe zou hopen dat de wetenschap nog meer van zich zou willen laten horen en veel sturender wordt

op de vraag op welke wijze door de politie, maar dat mag ook breder, het beste veiligheidresultaat gemaakt kan worden. Ik zal u toelichten waarom.

Afgelopen zaterdag las ik de NRC van vrijdag. U kent dat wel dat je de krant niet durft weg te gooien voordat je op zijn minst de koppen gesneld hebt. En op de opiniepagina kom ik een artikel tegen van Herman de Regt. Een wetenschapper die bedrijfskunde studeerde en promoveerde als wetenschapsfilosoof. Ik weet niet wat dat precies is maar zijn ingezonden artikel sprak me geweldig aan, dus ik ben vanaf nu *vóór* wetenschapsfilosofie.

Misschien heeft u het ook gelezen, zo niet dan het volgende. De Regt zegt dat het consulteren van experts niets iets is wat we van nature doen. Wij luisteren met zijn allen liever naar feel good praatjes die het onderbuikgevoel lekker in stand houden. De Regt stelt dat mensen het resultaat zijn van Darwinistische selectiemechanismen die hersenen gemaakt hebben tot wat ze zijn. Dat lange proces liet voldoende efficiënte, snelle en grofmazige instincten *eerder* wortel schieten dan langzame en nauwkeurige. Onze onderbuik stuurt meer dan onze ratio, en precies dat ondermijnt onze complexe samenleving, aldus de Regt. Hij gaat zelfs nog verder: de politiek neemt beleidsbeslissingen die niet zijn ingegeven door risico- en kansinschatting, maar door de emotionele aantrekkelijkheid van de scenario's. In plaats van deskundigen te raadplegen en te luisteren naar mensen (die zoals mijn moeder zou zeggen) ergens voor doorgeleerd te hebben, laten we die warme onderbuikgevoelens in stand en valt een democratie als de onze ten prooi aan de instincten van leken.

Om de gevolgen daarvan te voorkomen werd er onder meer in 2005 de Raad voor de Economische Aangelegenheid, de zogenaamde REA ingesteld. Een groep zeer hoog-geleerden met als taak de Tweede Kamer op een onafhankelijke en deskundige wijze adviseren over financieel-economische aangelegenheden. Onafhankelijk in de zin dat de raadsleden op geen enkele wijze zijn gebonden aan de overheid of aan instanties of organisaties die vallen onder de ministeriële verantwoordelijkheid. Deskundig in de zin dat men verduidelijking kan bieden in de grote hoeveelheid beschikbare informatie. De taak van de REA was volgens de Kamer duiding te geven aan de voorspellingen en analyses van bijvoorbeeld het kabinet, het Centraal Planbureau (CPB) en de cijfers van andere instituten zoals de Centrale Economische Commissie (CEC), de Europese Unie (EU), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), het Internationaal Monetair Fonds en zo voort. Zeer zinvol dunkt me, want het is natuurlijk allemaal erg ingewikkeld om gegeven de hedendaagse complexe wereld alles goed te doorgronden. Maar u voelt hem al of u wist het al. De REA heeft zichzelf in 2007 al weer opgeheven want de Tweede Kamer deed niets met de overigens zeer concrete adviezen. Het was kennelijker overzichtelijker om een beetje uit de heup politiek te bedrijven dan de oneliners ook inhoudelijk te ondersteunen met een doorwrochte wetenschappelijke redenering.

De Amerikaanse president heeft overigens onlangs uitdrukkelijk gezegd wetenschap te willen inzetten, niet om zijn ideologie te voorzien van een air van

wetenschappelijkheid, maar om geprioriteerde problemen met een zo groot mogelijke kans van slagen op te lossen.

Nog even terug naar De Regt. Aan het einde van zijn ingezonden brief doet hij nog een harte-kreet: stem oprechte politiek en zinvolle wetenschap beter op elkaar af. Je citeert natuurlijk niet iemand als de Regt, als je het niet met hem eens bent. Maar ik ga voort.

Op de Opinie & Debat pagina van het NRC Handelsblad van 7 maart 2009 staat een tekst van Rob Wijnberg waarin hij verwoordt dat in alle media tendensen zichtbaar zijn die een toenemende macht van commerciële belangen verraden. Zo wordt de journalistiek, uit angst om de aandacht kwijt te raken, over de gehele linie steeds korter van stof. We waren immers meer geïnteresseerd in feel good verhalen dan diepgang wat zich snel weg laat zappen. En dat wetende is ook in Hilversum kort en bondig de absolute norm geworden. Mediapersoonlijkheden als Jort Kelder en Jan Mulder komen in één week vaker aan het woord dan de meeste hoogleraren, academici en wetenschappers in hun hele carrière. [...] Ook eenduidige, stellige politici worden beduidend vaker bevraagd dan hun intellectuelere collega's, aldus Wijnberg. Vroeger strekte het tot aanbeveling als je een boekenkast had, maar dat lijkt niet toe te nemen.

Dames en heren, om meerdere redenen, u voelt hem, lijkt het nihilisme aan de orde van de dag. Het resultaat zien we om ons heen. Onder meer in de zelfversterkende processen tussen de media en politici naar een steeds grotere oppervlakkigheid. En we laten het met zijn allen ook gewoon gebeuren. Leve Darwin. Het is oh zo gemakkelijk om tegenwoordig overal en over alles een opvatting te hebben. En we laten ons leiden door populisme aan de buitenkant en ik moet dat helaas wel toegeven: conformisme aan de binnenkant.

Ik vind mezelf te weinig moedig. Want veel van wat ik doe is natuurlijk gewoon een onderdeel van een relatieve oppervlakkige managementgame waar ik niet altijd openlijk afstand van neem omdat ik al genoeg aan mijn hoofd heb en laat ik eerlijk zijn, ook geen gedoe wil hebben. Niet moedig. Staat u mij toe wat te generaliseren. Het lijkt dat erop dat in een wereld van sociale constructen, vorm belangrijker is geworden dan inhoud en beleid belangrijker is dan uitvoering. We stemmen op iemand die er wel leuk uitziet en zo leuk kan praten, in plaats van zijn programma te kennen en zolang er maar beleid is kun je zeggen dat je druk én op weg naar 'het gaat beter' bent. Maar beleid heeft niet altijd een heldere relatie met de uitvoering. Ik sprak deze week met een docent die uit de Telegraaf moest lezen dat het nieuwe onderwijsbeleid zal leiden tot meer dan dertig kinderen in een klas. Dat moet bedacht zijn door iemand die nog nooit voor de klas heeft gestaan en vermoedelijk beter betaald wordt dan het hoofd van een school in Amsterdam waarbij men allang blij is wanneer zich aan het einde van de dag geen grote geweldsincidenten hebben voorgedaan.

Wee de uitvoerders die zich daar bevinden, zij krijgen slechter betaald, moeten zelf maar uitzoeken op welke wijze ze concrete problemen oplossen, en moeten ondertussen proberen een werkbare relatie te onderhouden met de beleids wereld die

hen grotendeels volgepropt heeft met bureaucratie omdat de Kamer cijfers wil weten. Herman Tjeenk Willink noemde dat het beleid van de Publieke Zaak in een Spread Sheet.

Om de cijfers te halen en problemen te voorkomen, laten wij ons als politie leiden door prestatie convenanten en nemen uitvoerders geen risico meer in die zin te kort te durven schieten. Dus als het op papier maar klopt. Het resultaat is minder van belang. Laatst hoorde ik van een stadsdeelvoorzitter in Amsterdam, dat hij ontdekte dat zijn ambtenaren brieven stuurden naar probleemgezinnen, waar dan verder niets uitkwam, maar het wel de mogelijkheid kon bieden te zeggen dat men iets gedaan had. Een soort operatie geslaagd, patiënt overleden.

Ik zeg u, we houden elkaar wel erg bezig, maar is dit nou de meest effectieve en bevredigende manier. U begrijpt, ik blijf weg wat uit de buurt van het politiebeprijf, maar ik zou daar ook leuke voorbeelden van kunnen bedenken. We moeten echt uitkijken voor die managementgame, waarbij het verfijnen van procedures en het angstwekkend vermijden van het benoemen van de tekortkomingen in de uitvoering aan de orde van de dag zijn. En als het al ergens over gaat is het om de in de media veroorzaakte onrust klein te krijgen in plaats van echt iets te doen aan de oplossing van problemen. En neen, ik ben niet cynisch. Ik probeer slechts ergens een vinger op te leggen.

En het lijkt dus ook wel of in de kennissamenleving wetenschappelijke kennis geen rol van betekenis mag spelen. Politiek, beleid, media en publieke opinie zijn bepalend voor hoe de wereld wordt gezien en de invloed van kennis en wetenschap lijkt daarbij te gering. Wetenschap speelt in die Arena alleen een rol als het politiek of beleidsmatig uitkomt, maar onwelkome bevindingen (bij die van de REA) verdwijnen in diepe laden of ronde archieven.

We lijken ons hoe langer hoe meer te verwijderen van de relatief stabiele wereld van de Trias Politica en Thorbecke's decentrale eenheidsstaat, waarbij overeenstemming tussen de elites leidde tot een herkenbare koers. Evenwicht en koers zijn lijken zoek, en de vraag is wat de nieuwe *checks & balances* en wat de nieuwe bakens moeten worden.

De vraag naar evenwicht en koers betreft allereerst de klassieke Trias. Ik lees in de krant dat rechters niet het effect niet kennen van hun handelen, de wetgevende macht lijkt gevangen in een monistisch systeem van het regeerakkoord en de uitvoerende macht heeft mogelijkheden de feitelijke uitvoerders in de greep te houden. Voorkom problemen en ben zuinig met het hebben van een eigenstandige opvatting over de wijze waarop beleid gemaakt wordt en zijn weerslag vindt in de praktijk.

Waarom kan ik altijd erg van Professor van Vollenhove genieten? Omdat de voorzitter van Onderzoeksraad zich helemaal nergens wat van aan trekt: 'die zwarte doos krijgt het OM niet' en vooral zorgt dat misstanden niet verkruid worden tot 'het valt allemaal wel mee' uitkomsten.

En dat nu zou de wetenschap, geachte aanwezigen vooral veel meer moeten doen! Veel uitvoerders, diegenen die zien hoe het zit, zijn voorzichtig met naar buiten brengen van hun eigenstandige mening. Ik zei u al, ik ben ook niet moedig. Maar het zou helpen als de wetenschap, als een in mijn ogen onafhankelijke entiteit, harder voor het wel en wee van de publieke saeck zou opkomen. Desnoods in oneliners door de professor dr...

Ik was geen voorstander van de ideeën van Fortuijn, maar hij slaagde er wel in iets te doorbreken. En dat nu is precies wat burgers momenteel ervaren. Althans het ontbreken van dat doorbreken. En met name dat als dit al gebeurt, dit alleen maar door Wilders wordt uitgenut. Met als prijs dat de PVV electoraal inmiddels de grootste is van het land. Dat is niet zozeer de verdienste van die partij, maar komt veeleer vanwege het feite dat de gemiddelde mens zich meer laat leiden door populisme dan wetenschap en dat we daar als representanten binnen de TRIAS gewoon in mee gaan.

En ik zou vinden dat de wetenschap daar iets van zou moeten vinden. De publieke saeck zou er geweldig van kunnen profiteren. Ik realiseer me goed dat de wetenschap natuurlijk ook een onderdeel is geworden van een krachtenveld, maar zij is het (net zo als ik trouwens als uitvoerende diender) aan zichzelf verplicht om deskundige autoriteit te zijn waarmee niet gesold kan worden.

Ik wil mijn bijdrage van vandaag dan ook afsluiten met een oproep. Wetenschappers, verhef uw stem.

En dan toch nog even terug naar Kees,
Kees, a mind stretched to an new idea never goes back to it' s original dimension.
Dank dat je dat voor ons hebt willen realiseren. Ik wens jou en Aaf al het goede in de toekomst en hoop je nog veel, en zeker onder het genot van een goed franse rode wijn te mogen ontmoeten.

Au revoir.